

УДК 346.21:620.91:658.11

В.Е. ГОЛЕНКО, Інститут економіко-правових досліджень Національної академії наук України

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТУ З ВИРОБНИЦТВА ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ У СВІТЛІ РОЗВИТКУ ВІТРОЕНЕРГЕТИКИ

Ключові слова: суб'єкт з виробництва електричної енергії, правовий статус, вітроенергетика, енергогенеруюче підприємство, енергетична безпека, сталий розвиток

Ключовий дискусійний момент щодо виробників електричної енергії з енергії вітру як суб'єктів права відноситься до категоріально-понятійної сфери. А саме, стосується відповідного уніфікованого визначення суб'єкту з виробництва електроенергії як такого та його поняття, зокрема у світлі досліджуваної вітроенергетики. Слід відзначити, що проблема не є, по суті, теоретично надуманою, адже результат її вирішення чітко окреслює потенційних учасників господарської діяльності з виробництва електричної енергії та відповідні вимоги до них, що зумовлює стан та/або перспективи розвитку зазначеної галузі енергетики в цілому, яким варто слідувати. Таким чином, коректне загальне визначення суб'єкту з виробництва електроенергії як такого та його поняття є навіть щонайперше практичною, ніж теоретичною необхідністю. Проте, єдиного трактування зазначеного суб'єкту сьогодні на законодавчому рівні в Україні, як і в більшості держав, немає, що призводить до неврегульованості сфери енергетики й, відповідно, вітроенергетики з першопочатку.

Мета статті полягає в уніфікованому визначенні суб'єкту з виробництва електричної енергії як такого та його поняття, встановлення властивостей якого разом із базовими характеристиками сприятиме формуванню достатнього та ефективного правового статусу останнього як запоруки відповідного розвитку, зокрема, галузі вітроенергетики.

Вивченню питання суб'єкту з виробництва електричної енергії, більшою чи меншою мірою присвячені праці таких науковців-правників, як: О.П. Вершинін, П.Г. Лахно, Ф.Ю. Зеккер, Гарі Д. Аллісон. Проте, незважаючи на енергетичний прогрес, зокрема, тенденцію сталого розвитку сфери відновлюваних джерел енергії, галузі вітроенергетики, затверджений програмними та плановими документами держави, й досі є не встановленим і не закріпленим уніфіковане визначення суб'єкту з виробництва електричної енергії як такого та його поняття, що потребує вирішення.

Отже, у ст.1 Закону України «Про електроенергетику» [1] наводиться поняття «енергогенеруючі компанії» – учасники оптового ринку електричної енергії України, які володіють чи користуються генеруючими потужностями, виробляють та продають електричну енергію. Стаття 1 Закону України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України» [2] містить більш узагальнене поняття «виробник електричної енергії (виробник)» – суб'єкт господарювання, який володіє або користується на законних підставах генеруючими потужностями, виробляє електричну енергію з метою її продажу на ринку електричної енергії, та/або надає допоміжні послуги відповідно до вимог цього Закону. Проте, вже в контексті ст.30 Розділу V останнього говориться про «енергогенеруючі компанії». І все це на тлі одночасного визначення також у ст.1 цього Закону «електропередавального та електророзподільного підприємств». У свою чергу, у ст.17 Закону України «Про енергозбереження» [3] мова йде про «підприємства, які використовують устаткування, що працює на нетрадиційних та поновлюваних джерелах енергії». Вказує на «енергогенеруючі підприємства» і ст.ст.1, 7 Закону України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів» [4]. Та, врешті-решт, п.1.4 Постанови Національної комісії з питань регулювання електроенергетики України «Про затвердження Умов та Правил здійснення підприємницької діяльності з виробництва електричної енергії» [5] визначає встановлену по-

тужність саме «генеруючого підприємства».

Законодавство зарубіжних країн також не відрізняється чіткими визначеннями. Так, у Російській Федерації ст.25 Федерального Закону «Про електроенергетику» [6] оперує поняттям «генеруючі компанії». Того ж часу, ст.21 Федерального Закону «Про внесення змін в окремі законодавчі акти Російської Федерації у зв'язку зі здійсненням заходів з реформування Єдиної енергетичної системи Росії» [7] застосовує термін «генератор». У Німеччині ситуація неординарна, адже неоднозначність визначення суб'єкту з виробництва електроенергії містить тільки Федеральний Закон «Про відновлювані джерела енергії» [8], § 5 якого говорить про «оператора мережі», він же «експлуатуючий установку підприємця». У свою чергу, наказ № 888 Федеральної комісії з регулювання енергетики Сполучених Штатів Америки [9] оперує поняттям «генеруючі постачальники». Проте, вже в наказі № 2006 [10] вищенаведеної комісії постає «генеруюча організація». У той же час, спотовий ринок на добу вперед має справу з «генеруючими підприємствами».

До того ж, слід відзначити, що визначення суб'єкту з виробництва електричної енергії як такого та його поняття не є предметом і доктринальних досліджень. Адже, доробки щодо цього проблемного питання, у рамках вивчення суб'єкту з виробництва електричної енергії в цілому, обмежуються лише згадками про можливі варіанти останнього, а про визначення поняття взагалі не йдеться. Так, зокрема, Гарі Д. Аллісон вказує генеруючі підприємства, компанії та організації [11, с.3, 5, 7]. У свою чергу, О.П. Вершинін оперує лише генеруючими компаніями [12, с.154].

Враховуючи наведене, постає доцільним встановлення деяких властивостей, які, разом із базовими характеристиками, нададуть змогу визначити суб'єкт з виробництва електричної енергії як такий та його поняття. Отже, мова йде, перш за все, про відповідність провідним принципам енергетики, а саме – енергобезпеці, енергоефективності й енергозбереженню, та похідним від них – національному суверенітету над енергетичними ресурсами, взаємній вигоді. Адже, саме вони є першоосновою форму-

вання відповідного енергетичного правопорядку, зокрема в контексті інтеграції до європейського виміру та розвитку сфери відновлюваних джерел енергії, у тому числі галузі вітроенергетики. Крім цього, слід враховувати відповідність тенденції розукрупнення енергетичних компаній, зокрема вертикально-інтегрованих. Це відображає націленість на перехід від монополії до конкуренції та запровадження повсюдного енергозабезпечення, у тому числі щодо сфери відновлюваних джерел енергії, галузі вітроенергетики. Також варто зазначити наявність власних фінансових вкладень й державної підтримки, що забезпечує збалансованість і сталість функціонування енергетики, в цілому, та сфери відновлюваних джерел енергії, галузі вітроенергетики, зокрема.

При цьому, базові характеристики охоплюють наступне. Першочергово – це здійснення виробництва електричної енергії (генерації) як комерційної діяльності з виробництва та продажу (постачання) електричної енергії (потужності) та/чи теплової енергії (потужності) на оптовий чи роздрібний ринки для подальшого перетворення, передачі, розподілу чи продажу (постачання) споживачам [13]. По-друге – це несумісність виробництва електричної енергії з іншими видами господарської діяльності у сфері енергетики. По-третє – це розуміння виробника електроенергії як суб'єкту електроенергетики. Тобто, діяльність суб'єкту з виробництва електричної енергії, зокрема з енергії вітру, обмежується саме та лише виробництвом останньої.

Таким чином, виходячи з вищезазначеного, слід констатувати, що більш коректного та змістовного визначення ніж «енергогенеруюче підприємство» не сформулювати. Отже, вважається за необхідне закріпити у ст.1 Закону України «Про електроенергетику» наступне уніфіковане трактування зазначеного поняття: «енергогенеруюче підприємство» – суб'єкт господарювання, який володіє або користується на передбаченій законодавством підставі об'єктами з виробництва електричної енергії (генеруючими потужностями), виробляє та продає електричну енергію на ринку електричної енергії, та/або надає допоміжні послуги відповідно до вимог законодавства.

Вбачається, що нарис саме енергогенеруючого підприємства надасть можливість безпомилково визначати відповідних суб'єктів енергогенерації з правильною розстановкою акцентів та розповсюджувати на них раціональні установки правового статусу, за умови виконання чого цілком вірогідно досягнення високого рівня розвитку саме вітроенергетики.

При цьому, слід зауважити, що поняття «енергогенеруюче підприємство» є не тільки уніфікованим, але й узагальнюючим, у тому числі стосовно виробництва електричної енергії як такого, що і передбачає необхідність його закріплення в Законі України «Про електроенергетику» поряд з вже існуючим поняттям «енергогенеруючі компанії», до якого також застосовується остання характеристика. Це, у свою чергу, говорить про те, що відносно до певної енергетичної галузі, зокрема вітроенергетики, яка сама по собі зумовлює виробництво саме електричної енергії з відповідного джерела енергії, більш доречним є застосування наступного варіанту формулювання вищенаведених понять: «генеруюче підприємство» та «генеруючі компанії», – що, однак, не обмежує використання їх узагальнюючого первісного. Вищезазначене постає доцільним ще й тому, що поняття «енергогенеруюче підприємство» і «енергогенеруючі компанії», в силу змістовного закріплення за відповідними суб'єктами господарювання діяльності з виробництва виключно електричної енергії, побічно передбачають можливість існування й інших господарюючих суб'єктів, які б здійснювали діяльність з виробництва ще чогось. Тобто, допускається деяке «вторинне» генерування, що, зокрема в рамках вітроенергетики, суперечить природі та якісним характеристикам енергії вітру як відновлюваного джерела енергії, яка не передбачає можливості її використання для отримання не тільки електричної енергії, а й похідних та суміжних елементів.

Таким чином, теоретична проблема відсутності коректного загального визначення суб'єкту з виробництва електроенергії як такого та його поняття у світлі енергетичного розвитку, зокрема сфери відновлюваних джерел енергії, галузі вітроенергетики, призводить до практичного стримування останнього.

Це пояснюється прямою залежністю між визначеністю суб'єкту з виробництва електричної енергії, рівнем правового статусу останнього та мірою розвитку енергетики, зокрема сфери відновлюваних джерел енергії, галузі вітроенергетики. Адже, правовий статус формується для та відповідно до встановленого суб'єкту, у зв'язку з чим визначеність та коректність останнього задає тенденцію функціонування певної сфери діяльності.

Тому, виходячи з детального аналізу національного та іноземного законодавства, доробок доктринальних досліджень, а також встановлених властивостей і базових характеристик, пропонується закріпити на законодавчому рівні, а саме у ст.1 Закону України «Про електроенергетику», наступне визначення суб'єкту з виробництва електроенергії як такого та його поняття: «енергогенеруюче підприємство – суб'єкт господарювання, який володіє або користується на передбаченій законодавством підставі об'єктами з виробництва електричної енергії (генеруючими потужностями), виробляє та продає електричну енергію на ринку електричної енергії, та/або надає допоміжні послуги відповідно до вимог законодавства». Вищенаведене уніфіковане визначення суб'єкту з виробництва електроенергії як енергогенеруючого підприємства сприятиме формуванню достатнього та ефективного правового статусу останнього як запоруки відповідного розвитку, зокрема галузі вітроенергетики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про електроенергетику» : від 16.10.1997 р., № 575/97-ВР // ВВР України. – 1998. – № 1. – Ст. 1.
2. Закон України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України» : від 24.10.2013 р., № 663–VII // ВВР України. – 2014. – № 22. – Ст. 781.
3. Закон України «Про енергозбереження» : від 01.07.1994 р., № 74/94-ВР // ВВР України. – 1994. – № 30. – Ст. 283.
4. Закон України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів» : від 09.07.2010 р., № 2480–VI // ВВР України. – 2011. – № 1. – Ст. 1.
5. Постанова Національної комісії з пи-

тань регулювання електроенергетики України «Про затвердження Умов та Правил здійснення підприємницької діяльності з виробництва електричної енергії»: від 08.07.1996 р., № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0174-96>.

6. Федеральный закон «Об электроэнергетике»: от 26.03.2003 г., № 35-ФЗ // Собрание законодательства Российской Федерации. – 2003. – № 13. – Ст. 1177.

7. Федеральный закон «О внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации в связи с осуществлением мер по реформированию Единой энергетической системы России»: от 04.11.2007 г., № 250-ФЗ // Собрание законодательства Российской Федерации. – 2007. – № 45. – Ст. 5427.

8. Gesetz für den Vorrang Erneuerbarer Energien (Erneuerbare-Energien-Gesetz, EEG) vom 25 Oktober 2008 // BGBl. – I. – S. 2074.

9. Federal Energy Regulatory Commission (FERC) Order from 24 of April 1996 // Federal Register. – 18. – P. 35 and 385. – Docket No. RM95-8-000 and RM94-7-001.

10. Federal Energy Regulatory Commission (FERC) Order from 12 of May 2005 // Federal Register. – 18. – P. 35. – Docket No. RM02-12-000.

11. Аллисон Гари Д. Эволюция правового регулирования электроэнергетики в США: от регулирования естественной монополии к регулируемой конкуренции / Гари Д. Аллисон. // Энергетическое право. – 2014. – № 1. – С. 3–10.

12. Вершинин А. П. Энергетическое право. Учебно-практический курс // А. П. Вершинин. – СПб.: Изд. дом СПбГУ, 2007. – 248 с.

13. Постановление Правительства РФ «О реформировании электроэнергетики Российской Федерации»: от 11.07.2001 г., № 526 (ред. от 20.03.2013) // Российская газета. – 2001. – № 140.

Голенко В. Е. Щодо визначення суб'єкту з виробництва електричної енергії у світлі розвитку вітроенергетики / В. Е. Голенко // Форум права. – 2015. – № 5. – С. 56–59 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2015_5_10.pdf

Виконано дослідження питання уніфікованого визначення суб'єкту з виробництва електричної енергії як такого та його поняття у світлі розвитку вітроенергетики. Проаналізовано національне та іноземне законодавство, доробки доктринальних досліджень щодо зазначеної проблеми. Встановлено базові характеристики та властивості суб'єкту з виробництва електричної енергії. За результатом дослідження запропоновано закріпити на законодавчому рівні визначення «енергогенеруюче підприємство».

***

Голенко В.Э. К определению субъекта по производству электрической энергии в свете развития ветроэнергетики

Выполнено исследование вопроса унифицированного определения субъекта по производству электрической энергии как такового и его понятия в свете развития отрасли ветроэнергетики. Проанализировано национальное и иностранное законодательство, наработки доктринальных исследований относительно обозначенной проблемы. Установлено базовые характеристики и особенности субъекта по производству электрической энергии. По результатам исследования предложено закрепить на законодательном уровне определение «энергогенерирующее предприятие».

***

Golenko V.E. About Determination of the Subject on Production of Electric Energy in the Light of Development of the Wind Energy

The article is dedicated to investigation of the question of unified determination of the subject on production of electric energy as such and its concept in the light of development of the wind energy. There are analyzed national and foreign legislation, groundwork's of doctrinal investigation about indicated problem. The base characteristics and peculiarities of the subject on production of electric energy are ascertained. With the result of investigation it is proposed to fix on the legislative level the determination «energy generative enterprise».